

GRØNLANDS HUS

Af redaktør, magister *E. Schelde Møller*

Hvorfor opfører man ikke et „Grønlands Hus“ i København? Tanken synes nærliggende og er måske opstået før, men ingen har udformet den nærmere. For mit eget vedkommende dukkede den op, da jeg for et par år siden gik i London og kikkede på „Canada House“, „South Africa House“, „Australia House“ og andre monumenter over imperiet. Hvorfor kunne vi ikke - uden imperietanker af nogen art - have en værdig repræsentation for verdens største ø i København? Lidt efter lidt er jeg blevet klar over, at tanken ikke er helt „skør“ - tværtimod: ligegyldigt fra hvilket synspunkt man betragter den, dukker der fordele af den ene eller anden art op i forbindelse med et „Grønlands Hus“. I dag, hvor man tydeligt ser, at de arktiske områders betydning er i fortsat vækst, har man vel ikke tænkt sig til tid og evighed at administrere et så gigantisk territorium fra en barak? Desuden, Grønland er jo ikke længere et lukket og underudviklet koloniområde, men en del af Danmark, hvor vi efter bedste evne bør forsøge at udvikle den åndelige og materielle kultur. Primært skal det selvfølgelig først og fremmest gøres på stedet, men jeg håber, at det vil fremgå af det følgende, at hele denne udvikling vil kunne fremmes betydeligt - også i en sådan grad, at det vil vække international interesse - om der i landets hovedstad eksisterede et „Grønlands Hus“.

Det er sandsynligt, at indvendingerne vil dukke op fra første færd. De „grå eminencer“ vil hævde, at det er let nok at bygge luftkasteller - men hvor skal pengene komme fra, hvis man vil forvandle drøm til virkelighed? Svaret herpå er, at alt grundmuret menneskeværk først har eksisteret som noget meget luftigt. Ingen har noget imod, at man drøfter Øresunds- eller Storebæltsbroer og undergrundsbaner, som man heller ikke har nogen penge til. Alligevel bliver disse planer ganske sikkert realiseret før eller senere, og det samme vil, tror jeg, blive tilfældet med „Grønlands Hus“.

Prøver man at se bort fra de første og mest besværlige indvendinger, som tiden nok skal rydde af vejen, er tanken om et stort arktisk centrum i København både velberettiget og i overensstemmelse med den udvikling, der finder sted. Det er

en kendsgerning, at der i dag finder en kraftig ekspansion sted mod de arktiske områder, der - som nordmanden Kåre Rodahl har udtrykt det - „vil blive korsveje i verdenshandelen og en faktor i verdensherredømmet“. Vi har set, hvordan flyveruterne er begyndt at spænde deres net ud over Polhavet og de enorme strækninger, som for en snes år siden var noget fjernt og utilgængeligt - det gælder både Grønland, det arktiske Canada og Sovjet. Et par hundrede vejrmeldestationer og radiostationer er nu i funktion ved Nordpolbassinet, og meldinger derfra er af vital betydning andre steder på kloden. Gennem geologiske undersøgelser ved man, at mulighederne for at finde store mængder af kul, olie og malme med værdifuldt indhold af ellers sjældne grundstoffer og mineraler i høj grad er tilstede. Enkelte steder er der ikke længere tale om en mulighed - men om en realitet. „Mestersvig“ er sandsynligvis kun en begyndelse. Folk, der ikke er helt ukyndige, har hævdet, at der er kul nok på Vestgrønland til at forsyne Europa i 20 år. Som en reminiscens fra „den lukkede tid“ på Grønland er det, som om man ikke rigtig ønsker at diskutere disse muligheder. Efter alt at dømme ville det betale sig bedre at lede efter olie i Grønland end i Danmark - og andre steder, på østkysten, behøver vi ikke længere at lede - der har man allerede fundet uvurderlige råmaterialer.

Iøvrigt er det ikke min hensigt her, ved at oprulle store fremtidsperspektiver, at forsvare tanken om et „Grønlands Hus“ i København. Det kan også med fuld ret gøres ud fra den øjeblikkelige situation, hvor små stumper Grønlands-administration, Grønlands-forskning og alt andet, der har med Grønland at gøre, som efter en eksplosion er spredt ud over byen København, hvor det er dalet ned på de mest tilfældige steder - i villaer, barakker, gamle lejligheder i byen og i bortgemte kældre under museerne.

Alt dette virker ganske urationelt - og enhver vil kunne se, at det simpelthen er en kedelig måde at have tingene arrangeret på. Man kan også være temmelig sikker på, at dersom man ikke planlægger et „Grønlands Hus“, hvordan man så end vælger at udforme det, vil resultatet blive, at man bygger lidt til noget, der allerede er eller ligner tilbygninger eller erhverver en ny villa. Telefonbogens afsnit over „Ministeriet for Grønland“ viser bedst, hvordan det står til, adresse-mæssigt set, for de statslige institutioner, men hertil kommer mange andre, der fører en lignende spredt tilværelse. Det vil næppe heller være særlig dristigt at gætte på, at der alle steder hersker pladmangel. Og et er sikkert: den kommende halve snes år vil bringe beviset for, at de nuværende forhold ikke kan bibeholdes - og heller ikke bør bevares, ganske bortset fra hvor meget eller hvor lidt der henlægges til Grønland.

Der er derfor meget, der på det nuværende tidspunkt peger i retning af, at det ville være rationelt og fremsynet at planlægge opførelsen af en stor og smuk byg-

ning i København, beregnet på at rumme alt, hvad der har med Grønland at gøre. I et sådant „Grønlands Hus“ kunne man ikke blot samle administrative, handelsmæssige, tekniske, videnskabelige og kulturelle funktioner af enhver art, men samtidig skulle der være udmærket mulighed for at gøre dette „Greenland House“ til et internationalt center i mere end een henseende.

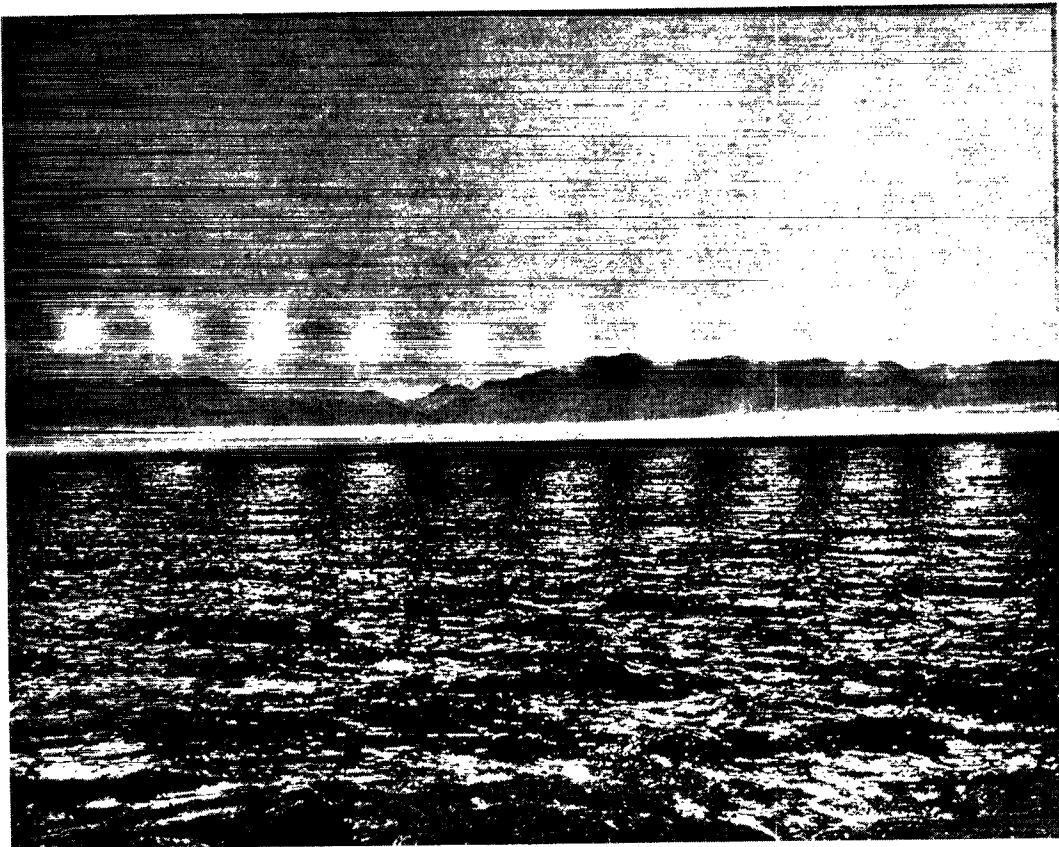
De forestillinger, jeg har gjort mig, skal ikke tages for andet og mere end de er: nogle yderst ufuldkomne spekulationer over, hvordan man måske kunne realisere en sådan plan; hensigten er blot at pege på en række muligheder i små og store træk, som eventuelt kan danne basis for en videre diskussion blandt sagkyndige. (Man bedes i det følgende se bort fra den anvendte „jeg“-form, der ikke er et udtryk for storhedsvanvid el. lign., men tværtimod har til hensigt at fremhæve, at disse luftkasteller helt står for egen regning).

For det første har jeg selvfølgelig gjort mig visse forestillinger om, hvor man kunne placere et „Grønlands Hus“, og er kommet til det resultat, at der ikke er mange andre muligheder end Grønlandske Handels Plads. Grønlandsskibene skal ankomme til noget andet og mere end triste pakhuse, men som jeg straks skal vende tilbage til, er der også en anden årsag til at vælge denne beliggenhed.

For det andet: hvordan skal „Grønlands Hus“ se ud? Jeg ser ingen anden udvej end at bekende, at jeg har forestillet mig bygningen som noget i retning af en gigantisk igloo, der dominerer over nogle mere prosaiske, rektangulære blokke, der stråler ud til siderne. Den store igloo-kuppel skal være flere etager høj, dækket med en grønlandsk skifer, et nyt mærke i byens tårnede profil - og af et sådant format, at de internationale gæster i hotel „Europa“ spørger: Hvad er det, der ligger derovre? - Greenland House, sir!

Formentlig vil det blive en forholdsvis let opgave for arkitekterne at finde ud af, hvor mange blokke man skal anvende for at huse administration, handel, skibsinspektion, lagre etc. og få dem anbragt på en smuk måde, strålende ud fra den centrale bygning. Men dermed er opgaverne langt fra løst. Det nye „Grønlands Hus“ skulle også være et kulturelt og videnskabeligt centrum - og endelig, men måske ikke mindst, en turistattraktion, der i realiteten vil kunne blive noget absolut enestående i verden.

Lad os et øjeblik vende tilbage til den centrale hal, i dimensioner omtrent som rotunden på Danmarks tekniske højskole, måske noget større. Op langs inder siden i flere etagers højde var der her plads til grupper af cirkulært ordnede, mindre værelser. I selve gulvetagen kunne man indrette en mindehal med den grønlandske fortids og nutids stormænd i sten, men måske ville man foretrække her at indrette noget mere levende og mindre mausoleum-agtigt. Under alle omstændigheder ville kuplen, både ud- og indvendig, være velegnet for en stor og

Fra midnatssolens land. Dette ejendommelige billede er fotograferet natten mellem den 24. og 25. juli mellem kl. 22,30 og kl. 2 ved eksponering hvert kvarter.

Foto: National Film Board

dekorativ kunst. Et eller andet sted på ydersiden i et par etagers højde kunne man anbringe en stor og glitrende kryolit-isbjørn.

Udover hele det administrative apparat skulle bygningen rumme naturvidenskabelige og etnografiske samlinger, en særlig kunstafdeling med fortidig og nutidig grønlandsk kunst, udført af danske eller grønlændere, et stort bibliotek, mødesale, et udsalg for grønlandsk kunsthåndværk - og en ikke helt lille restauration.

Det kan måske lyde lidt vel fantasifuldt, men for hvert enkelt punkt mener jeg at have en anstændig begrundelse. Vore naturvidenskabelige samlinger fra Grønland er helt uden sidestykke, både de geologiske og palæontologiske - men de er desværre også i stor udstrækning ukendte, selv af danske og grønlændere. Hvor mange har set de forsteninger, vi råder over af „firbenede fisk“ eller andre interessante stadier i hvirveldyrenes udviklingshistorie, hentet fra Østgrønlands sedimenter? Ved at indrette en række værelser kunne man her alene med grønlandsk materiale give et meget interessant overblik over store afsnit af Jordens, dyre- og

planteverdenens udvikling. Nogle museumsfolk vil måske hævde, at tingene er vel anbragt dér, hvor de nu befinder sig, men det er næppe rigtigt. Desuden, i tilslutning til disse samlinger burde der indrettes arbejdsværelser for en række videnskabsmænd. Jeg tror ikke, at man - for at nævne et grelt eksempel - noget sted i verden ville have budt en forsker af dr. Lauge Kochs format arbejdsforhold af samme „kvalitet“, som han nu affinder sig med.

Det er også velkendt, at den arkæologiske forskning på Grønland, i Alaska og andre steder i det arktiske Nordamerika har opnået store resultater, men de fleste af disse fund er vist aldrig blevet udstillet på en sådan måde, at de har kunnet give interesserede et virkeligt indtryk af den eskimoiske kulturs udvikling, fra den circumpolare stenalders ældste tider til vor tids grønlændere. Også alt dette burde der være plads til i „Grønlands Hus“ - og for at bedrøve dr. Birket-Smith på Nationalmuseet kunne man bortføre alle hans eskimoiske og grønlandske samlinger og dermed skaffe plads til andre ting.

En særlig samling eller afdeling for grønlandsk og dansk-grønlandsk kunst ville være noget overmåde interessant og værdifuldt - for så vidt er det ejendommeligt, at noget sådant ikke allerede findes. Her kunne man bevare det gamle og vise det nye frem.

Det er indlysende, at det også ville være af stor værdi, om man skabte et altomfattende grønlandsk eller rettere arktisk bibliotek, som vi også har naturlige forudsætninger for at kunne gøre til noget enestående. Alle tidsaldres rejseberetninger fra polarlandene, Grønlands opdagelses- og udforskningshistorie, kort sagt alt, hvad vi kunne skrabe sammen fra vore biblioteker, burde centraliseres her til internationalt gavn. En beskeden begyndelse hertil er gjort med det arktiske institut, der uden videre kunne overflyttes til „Grønlands Hus“ i stedet for at vokse fast i en omegns-villa. Enhver arktisk interesseret, forsker eller lægmand, skulle vide, at i „Greenland House“ kunne han finde, hvad han søgte, evt. med hjælp af sprogkyndige grønlændere. Professoren i eskimoisk sprog og kultur ved Københavns universitet kunne også have sine arbejdsværelser her.

Det er overflødigt at komme nærmere ind på de fordele, Det Grønlandske Selskab og andre institutioner ville have af en bygning med mødesale og lokaler, hvor unge grønlændere kunne samles under deres ophold her i landet.

Endelig er der et par punkter, som jeg ikke tror er helt uvæsentlige, specielt med henblik på „Grønlands Hus“ som turistattraktion. Det ville i sommer- og turistmånederne være en let sag at etablere en lille bådforbindelse over til den anden side af havnen, eller praktisk taget til Kongens Nytorv - hvorfra man kunne tage over til den grønlandske restauration. Vi har jo kinesiske restauranter i København - men hvorfor har vi ikke et sted, hvor både udlændinge og vi selv

kan spise en stegt rype og et stykke med grønlandske rejer, en sælkotelet og måske en hvalbøf? (eller hvad man ellers kan finde på). En restauration med „grønlandske specialiteter“ ville ikke være nogen ringe ting, især ikke, hvis de blev serveret af unge grønlænderinder i nationaldragter, der var tilpasset klimaet.

Og hvorfor skulle man ikke give grønlænderne den chance samtidig at sælge deres kunsthåndværk - både i form af de mere beskedne souvenirs og det finere arbejde, der hverken er mindre originalt eller mindre smukt end f. eks. den mexicanske kunst. Jeg tror, at det grønlandske kunsthåndværk her ville få mulighed for at afsætte langt større mængder, end man nu kan gøre sig håb om.

Jeg ved ikke, om De er i stand til at se lidt af „Grønlands Hus“ for Deres indre øje? I første omgang vil man måske tænke, at alt dette er for omfattende, for uoverkommeligt - et projekt, der kan få en minister og hans departementschefer til at besvime eller ryste opgivende på hovedet. Men ved nærmere eftertanke kommer man forhåbentlig til det resultat, at det grønlandske luftkastel i realiteten burde være forvandlet til virkelighed for længe siden.

P. S. Tidsskriftets redaktion har været så venlig at gøre mig opmærksom på, hvad der tidligere er fremkommet af lignende planer. Dr. Lauge Koch har allerede i 1932 foreslået opførelsen af et stort Grønlands-museum, udstyret med store panoramaer, reliefkort etc. - altsammen fortræffelige ideer, men efter min mening trods alt et for snævert program, fordi det isolerede museum - som alle museer - har en medfødt tendens til lidt efter lidt at forvandle sig til *samlinger*, for ikke at sige materialeophobninger.

Bedre og langt nærmere mine egne forestillinger er derfor Eigil Knuths forslag fra 1945 om en institution, der skulle være „noget mere end et passivt museum - et levende institut, en højborg for arbejdet i Grønland og dets tilgrænsende arktiske områder“. Eigil Knuth har ikke alene foreslået, at man koncentrerer alle samlinger, der nu findes spredt over hele byen, men kommer også ind på tanken om et stort bibliotek, foredragssale, laboratorier - kort sagt alt det, der kan gøre institutionen til noget levende og aktivt.

Endelig foreligger der fra 1941 et projekt af arkitekt N. A. Knudsen til en selvstændig administrationsbygning, der også skulle rumme en mindehal, en foredragssal og to museumssale.

Det ser med andre ord ud til, at tanken om en Grønlands-institution, i større eller mindre format, opstår med et mellemrum på godt en halv snes år, og at tiden nu er inde til at kombinere alt, hvad der kan bruges fra de tidligere og det her foreslåede projekt.